"QUVONCH" VARIATIV DASTURI ASOSIDA RIVOJLANISH MARKAZLARIDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMIY FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI TAHLILI

Normirzayeva Muhayyo Olimovna
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Quvonch" variativ dasturi asosida integratsiyalashgan ta'limiy faoliyatni takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot davomida Samarqand, Buxoro, Sirdaryo viloyatlari hamda Toshkent shahrida joylashgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 814 nafar tarbiyalanuvchi ishtirokida amalga oshirilgan pedagogik eksperiment natijalari tahlil qilingan. Maqolada variativ dasturlarning maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional va jismoniy rivojlanishiga ta'siri, integratsiyalashgan yondashuv samaradorligi hamda rivojlanish markazlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganilgan.

Kalit so'zlar: variativ dastur, integratsiyalashgan ta'lim, maktabgacha ta'lim, rivojlanish markazi, "Quvonch" dasturi, pedagogik texnologiya, kognitiv rivojlanish.

Abstract. This article examines the issues of improving integrated educational activities in preschool educational organizations based on the "Quvonch" variant program. The study analyzed the results of a pedagogical experiment conducted with the participation of 814 children in preschool educational organizations located in Samarkand, Bukhara, Syrdarya regions and the city of Tashkent. The article studies the impact of variant programs on the cognitive, socio-emotional and physical development of preschool children, the effectiveness of an integrated approach, and the possibilities of using modern pedagogical technologies in development centers from a scientific, theoretical and practical perspective.

Keywords: variant program, integrated education, preschool education, development center, "Quvonch" program, pedagogical technology, cognitive development.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы совершенствования интегрированной образовательной деятельности в дошкольных образовательных организациях на основе вариантной программы «Quvonch». В исследовании проанализированы результаты педагогического эксперимента, проведенного с участием 814 детей в дошкольных образовательных организациях Самаркандской, Бухарской, Сырдарьинской областей и города Ташкента. В статье

изучается влияние вариативных программ на познавательное, социально-эмоциональное и физическое развитие детей дошкольного возраста, эффективность комплексного подхода и возможности использования современных педагогических технологий в центрах развития с научной, теоретической и практической точки зрения.

Ключевые слова: вариативная программа, интегрированное образование, дошкольное образование, центр развития, программа «Quvonch», педагогические технологии, познавательное развитие.

KIRISH. Zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta’lim tizimini takomillashtirish, bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, variativ dasturlarning joriy etilishi, ta’lim mazmunini yangilash va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llash zaruriyati pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biridir. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, bolaning dastlabki yillaridagi ta’lim-tarbiya jarayoni uning keyingi hayotidagi muvaffaqiyatlarining asosini tashkil etadi [1]. Shu munosabat bilan, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida zamonaviy, ilg‘or pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etiladigan ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish muammosi alohida ahamiyat kasb etadi.

"Quvonch" variativ dasturi O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning qiziqishlari va ehtiyojlariga muvofiq ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish maqsadida ishlab chiqilgan. Mazkur dastur integratsiyalashgan yondashuv tamoyillariga asoslanib, turli ta’lim sohalarini o‘zaro bog‘liq holda amalga oshirishni nazarda tutadi. Integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi pedagogik adabiyotlarda bolalarning bilim, ko‘nikma va malakalarini kompleks ravishda shakllantirish, turli fanlar va ta’lim yo‘nalishlari o‘rtasidagi aloqadorlikni ta’minlash orqali ta’lim samaradorligini oshirish sifatida talqin etiladi [2]. Rivojlanish markazlari esa maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarning turli qobiliyatlarini rivojlantirish uchun maxsus jihozlangan, maqsadli pedagogik muhit yaratilgan bo‘shliqlar hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi "Quvonch" variativ dasturi asosida rivojlanish markazlarida integratsiyalashgan ta’limiy faoliyatni takomillashtirish samaradorligini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va amaliy tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilarni o‘z ichiga oladi: variativ dasturlar va integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi bo‘yicha ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish; rivojlanish markazlarida ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning nazariy asoslarini aniqlash; tajriba-sinov ishlarining natijalarini statistik tahlil qilish va umumlashtirishdan iborat.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi maktabgacha ta’lim tashkilotlarida integratsiyalashgan yondashuv asosida variativ dasturni amalga oshirish mexanizmlarining ishlab chiqilishi va ularning amaliy samaradorligining isbotlanishida namoyon bo‘ladi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik tadqiqot metodlari kompleksi qo‘llanilgan. Nazariy metodlar sifatida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyoslash, umumlashtirish, sintetik tahlil metodlaridan foydalanildi. Empirik metodlar tarkibida pedagogik kuzatish, so‘rovnoma, ekspert baholash, pedagogik eksperiment va statistik tahlil metodlari qo‘llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, faoliyat yondashuvi, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi hamda maktabgacha ta’limning zamonaviy tendensiyalari tashkil etdi.

Variativ ta’lim dasturlari bo‘yicha ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’lim mazmunining moslashuvchanligi va bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirilganligi ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omilidir. Nemensky o‘z tadqiqotlarida ta’lim dasturlarining variativligi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ta’kidlaydi [3]. Shuningdek, UNESCO tomonidan e'lon qilingan ko‘p karra tadqiqotlar maktabgacha ta’limda sifat ta’minlash uchun dasturlarning moslashuvchanligi va mahalliy sharoitlarga moslashtirilishi zarurligini isbotlagan [4]. O‘zbek pedagoglari, xususan, Sharipov va Yo‘ldoshev maktabgacha ta’limda milliy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg‘unlashtirishning ahamiyatini ta’kidlaydilar [5].

Integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi bo‘yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar keng ko‘lamli nazariy asoslarga ega. Drake va Burns integratsiyalashgan kurikulumning turli modellarini tasniflab, interdissiplinar yondashuv bolalarda tafakkurning holistik shakllanishiga olib kelishini ta’kidlaydilar [6]. Rossiyalik olimlar Petrova va Loginova maktabgacha ta’limda integratsiya tamoyilini qo‘llash bolalarning dunyo haqidagi tushunchalarini kengaytirish va bilimlarni amaliy faoliyatda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam berishini isbotlaganlar [7]. O‘zbekiston sharoitida Abdullayeva integratsiyalashgan mashg‘ulotlar bolalarda mustaqil fikrlash va muammolarni ijodiy hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini aniqlagan [8].

Rivojlanish markazlari konsepsiyasi zamonaviy maktabgacha ta’lim pedagogikasida alohida o‘rin tutadi. Montessori, Redjio-Emiliya, Vorf va boshqa ta’lim tizimlarida muhitni pedagogik jihatdan maqsadli tashkil etish, bolalar uchun faoliyat markazlarini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi [9]. Markazlashtirilgan ta’lim yondashuvi bolalarning o‘z faoliyatlarini mustaqil tanlash, guruhli va individual ishlash, turli materiallar bilan tajriba o‘tkazish imkoniyatlarini ta’minlaydi. Kalinina rivojlanish markazlarining to‘g‘ri tashkil etilishi bolalarning motivatsiyasini oshirish

va ta’lim jarayonida faolligini ta’minlashda muhim rol o‘ynashini ta’kidlaydi [10]. O‘zbek tadqiqotchilaridan Rahimova rivojlanish markazlarida zamonaviy didaktik materiallardan foydalanish bolalarning sensorik va kognitiv rivojlanishini tezlashtirishini isbotlagan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlari va ularning ta’lim jarayoniga ta’siri ko‘plab tadqiqotlarga mavzu bo‘lgan. Vigotskiy nazariyasi bo‘yicha, bolaning rivojlanishi ijtimoiy o‘zaro ta’sir jarayonida sodir bo‘ladi va yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi pedagogik ta’sirni rejalashtirish uchun muhim asos hisoblanadi. Piaget bolalarning kognitiv rivojlanishi bosqichma-bosqich sodir bo‘lishini va har bir bosqichda o‘ziga xos xususiyatlar namoyon bo‘lishini ta’kidlagan. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalarning emotsional intellekti va ijtimoiy ko‘nikmalari ham kognitiv rivojlanish kabi muhim ahamiyatga ega va ta’lim jarayonida kompleks yondashuv talab etiladi. Bu nazariy asoslar "Quvonch" variativ dasturini ishlab chiqishda va uni amaliyotga joriy etishda hisobga olingan.

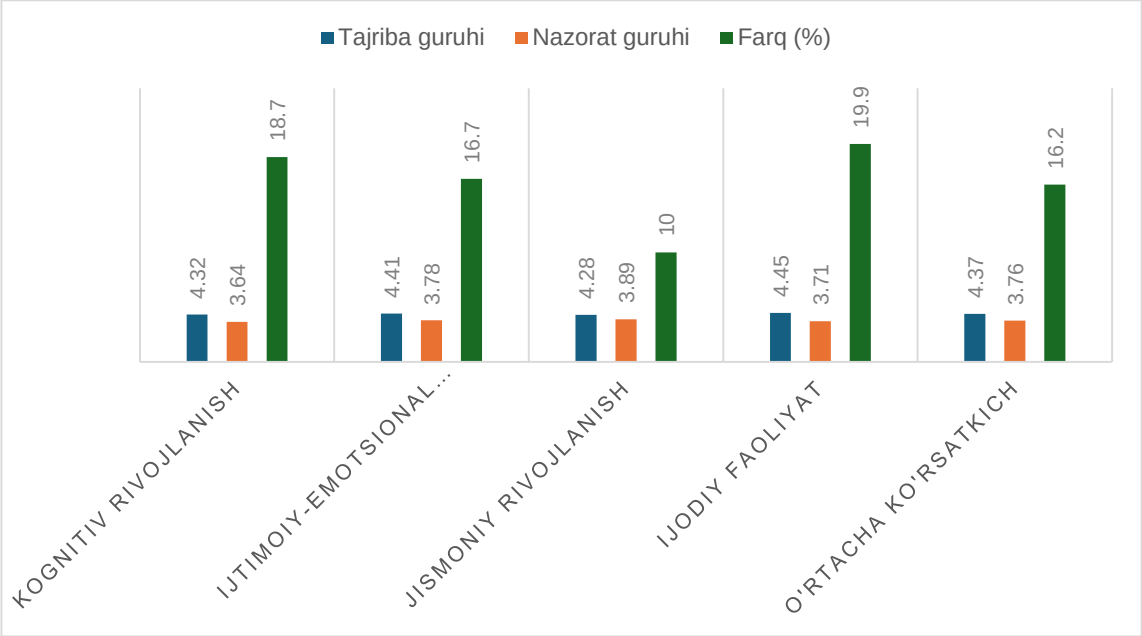
NATIJALAR VA MUHOKAMA. Tadqiqot doirasida Samarqand, Buxoro, Sirdaryo viloyatlari hamda Toshkent shahrida joylashgan maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Jami 814 nafar tarbiyalanuvchi tajriba va nazorat guruhlariga taqsimlangan holda ishtirok etdi. Tajriba guruhlari "Quvonch" variativ dasturi asosida rivojlanish markazlarida integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi qo‘llanilgan sharoitda ta’lim oldilar, nazorat guruhlari esa an'anaviy dastur asosida mashg‘ulotlarda qatnashdilar. Eksperiment davomiyligi bir o‘quv yilini tashkil etdi.

Tadqiqot boshlanishida tajriba va nazorat guruhlari tarbiyalanuvchilarining kognitiv, ijtimoiy-emotsional va jismoniy rivojlanish ko‘rsatkichlari baholandi. Baholash uchun ekspert pedagoglar tomonidan maxsus ishlab chiqilgan mezonlar va diagnostik vositalar qo‘llanildi. Boshlang‘ich bosqichda guruhlar o‘rtasida statistik jihatdan sezilarli farq aniqlanmadi, bu esa tajriba sharoitlarining ekvivalentligini ta’minladi. Eksperiment yakunida takroriy diagnostika o‘tkazildi va olingan natijalar statistik tahlil qilindi.

1-jadval. Viloyatlar bo‘yicha tajriba va nazorat guruhlari tarkibi

Viloyat/Shahar	**Tajriba guruhi (nafar)**	**Nazorat guruhi (nafar)**	**Jami (nafar)**
Samarqand viloyati	58	56	114
Buxoro viloyati	131	112	243
Sirdaryo viloyati	110	110	220
Toshkent shahri	117	120	237
Jami	**416**	**398**	**814**

Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, "Quvonch" variativ dasturi asosida integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi qo‘llanilgan tajriba guruhlarida bolalarning kognitiv rivojlanish ko‘rsatkichlari nazorat guruhlariga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo‘ldi. Kognitiv rivojlanish tarkibida diqqat, xotira, tafakkur, nutq va tasavvur kabi jarayonlar baholandi. Tajriba guruhlari o‘rtacha ball ko‘rsatkichi nazorat guruhlariga qaraganda 18,7 foizga yuqori natija ko‘rsatdi. Bu natija integratsiyalashgan yondashuv doirasida turli ta’lim sohalari o‘rtasidagi aloqadorlikni ta’minlash, bolalarni faol izlanish va kashfiyot faoliyatiga jalb etish orqali erishildi.

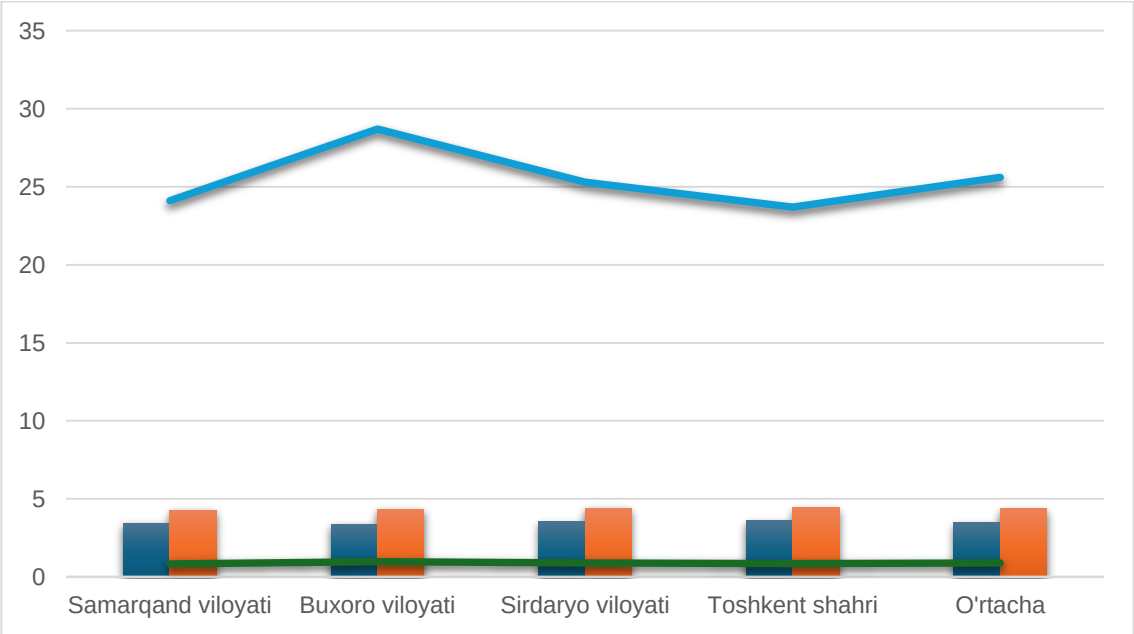

1-rasm. Tajriba va nazorat guruhlari tarbiyalanuvchilarining rivojlanish ko‘rsatkichlari (eksperiment oxirida, o‘rtacha ball)

Izoh: Baholash 5 ballik tizimda amalga oshirilgan.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bo‘yicha ham tajriba guruhlari ustunlik ko‘rsatdi. Bolalarning hamkorlikda ishlash, o‘z his-tuyg‘ularini ifodalash, empatiya ko‘rsatish, muloqot qilish ko‘nikmalari nazorat guruhlariga qaraganda 16,7 foizga yuqori baholandi. Rivojlanish markazlarida guruhdagi bolalar o‘rtasida faol ijtimoiy o‘zaro ta’sir, birgalikda muammolarni hal qilish, bir-birining faoliyatini qo‘llab-quvvatlash jarayonlari kuzatildi. Bu esa bolalarda ijtimoiy kompetentlik shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Integratsiyalashgan mashg‘ulotlar jarayonida bolalar turli ijtimoiy vaziyatlarni modellashtirishga, rolli o‘yinlar orqali ijtimoiy tajriba to‘plashga imkoniyat oldilar.

Jismoniy rivojlanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha ham tajriba guruhlari 10,0 foiz ustunlikka erishdi. Rivojlanish markazlarida harakatli o‘yinlar, sport mashqlari, jismoniy mashqlar va koordinatsion topshiriqlar integratsiyalashgan tarzda boshqa ta’lim faoliyatlari bilan bog‘langan holda amalga oshirildi. Bolalar harakatchanlik, muvozanat, kuch va chidamlilik ko‘rsatkichlarida yaxshilanishlar namoyon bo‘ldi. Ayniqsa, mayda motorika va ko‘z-qo‘l koordinatsiyasi talab qiladigan vazifalarni bajarishda tajriba guruhlari sezilarli yutuqlarga erishdi.

2-rasm. Tajriba guruhlari ichida viloyatlar bo‘yicha rivojlanish dinamikasi (o‘rtacha ball o‘sishi)

Ijodiy faoliyat ko‘rsatkichlari eng yuqori farqni ko‘rsatdi - tajriba guruhlari 19,9 foizga ustunlik qildi. Bolalarning tasviriy san'at, musiqa, dramatizatsiya va konstruktiv faoliyatda namoyon etilgan ijodiy yondashuv, noan'anaviy yechimlar topish qobiliyati, estetik his-tuyg‘ular rivojlanganligi ekspertlar tomonidan yuqori baholandi. Integratsiyalashgan yondashuv bolalarga turli ijodiy vositalar va materiallar bilan tajriba o‘tkazish, o‘z g‘oyalarini erkin ifodalash imkoniyatini yaratdi.

Tadqiqot natijalari viloyatlar kesimida tahlil qilinganda, barcha hududlarda integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi samaradorligi tasdiqlandi. Eng yuqori o‘sish dinamikasi Buxoro viloyatida qayd etildi, bu erda pedagoglarning yangilikka ochiqlik darajasi va dasturni ijodiy amalga oshirish faolligi yuqori bo‘ldi. Shuningdek, barcha viloyatlarda eksperiment boshlanishidan yakunigacha bo‘lgan davrda tajriba guruhlari o‘rtacha 25,6 foizlik o‘sishni ko‘rsatdi, bu esa integratsiyalashgan ta’lim yondashuvining barqarorligini va turli sharoitlarda qo‘llanilish imkoniyatini

tasdiqlaydi. Natijalarning statistik tahlili tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farqlarning tasodifiy emas, balki integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi ta’sirining bevosita natijalari ekanligini ko‘rsatdi.

Olingan natijalarning muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, "Quvonch" variativ dasturi asosida rivojlanish markazlarida amalga oshirilgan integratsiyalashgan ta’limiy faoliyat bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional, jismoniy va ijodiy rivojlanishi uchun samarali muhit yaratadi. Integratsiyalashgan yondashuv bolalarga bilimlarni bir necha ta’lim sohalari orqali bir vaqtning o‘zida egallash, ularni amaliy faoliyatda qo‘llash va real hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lash imkonini beradi. Rivojlanish markazlarining tashkil etilishi bolalarga tanlov erkinligini beradi, ularning ichki motivatsiyasini oshiradi va o‘z faoliyatlarini mustaqil rejalashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Pedagoglarning roli ham o‘zgaradi: ular bevosita bilim beruvchi emas, balki bolalarning izlanish va kashfiyot faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi, yo‘naltiruvchi va fasilitator sifatida harakat qiladi.

Tadqiqot natijalari xalqaro tajribalar bilan ham muvofiqligini ko‘rsatdi. Zamonaviy maktabgacha ta’lim pedagogikasida bolaning faol sub'ekt sifatidagi rolini tan olish, uning qiziqishlari va ehtiyojlariga asoslangan ta’limni tashkil etish, o‘quv muhitini boy va ko‘p funksiyali qilish tamoyillari keng tarqalgan. "Quvonch" variativ dasturi mana shu tamoyillarni O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimining milliy xususiyatlari va madaniy konteksti bilan muvofiqlashtiradi. Dasturning variativligi pedagoglarga mahalliy sharoitlar, bolalar guruhining o‘ziga xos xususiyatlari va mavjud resurslarni hisobga olgan holda ta’lim jarayonini moslashtirilgan tarzda tashkil etish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida pedagog-tarbiyachilarning kasbiy faoliyati ham kuzatildi va tahlil qilindi. Integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi asosida ishlagan pedagoglar dastlabki bosqichda ma’lum qiyinchiliklarga duch kelishgan bo‘lsalar ham, tajriba to‘planishi bilan ularning metodik kompetentligi sezilarli darajada oshdi. Pedagoglar turli ta’lim sohalarini o‘zaro bog‘lash, rivojlanish markazlarida bolalarning faoliyatini maqsadli boshqarish, individual yondashuvni ta’minlash ko‘nikmalarini egalladi. Ayniqsa, pedagoglarning bolalarni kuzatish, ularning qiziqishlari va ehtiyojlarini aniqlash, ta’lim jarayonini dinamik ravishda moslashtirib borish qobiliyatlari rivojlandi. O‘quv yili davomida tajriba guruhlarida ishlovchi pedagoglar o‘rtasida dars berish metodikasi, didaktik materiallarni samarali tanlash va qo‘llash, ta’limiy muhitni boyitish bo‘yicha muntazam tajriba almashish yig‘ilishlari o‘tkazildi. Bu jarayon pedagoglarning refleksiv fikrlash qobiliyatini rivojlantirdi va ularda professional o‘sish motivatsiyasini mustahkamladi. Shuningdek, ota-onalar ham bolalarning rivojlanishidagi ijobiy o‘zgarishlarni qayd etib, maktabgacha ta’lim tashkiloti

faoliyatidan qoniqish darajasi tajriba guruhlarida nazorat guruhlariga nisbatan yuqoriroq bo‘ldi.

Integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi qo‘llanilgan rivojlanish markazlarida bolalarning o‘yin faoliyati ham sifat jihatidan o‘zgardi. Bolalar o‘yinlarida yanada murakkab syujetlar, ijodiy g‘oyalar va hamkorlik elementlari ko‘proq namoyon bo‘ldi. Ayniqsa, rolli-syujetli o‘yinlarda bolalar turli kasblar, ijtimoiy vaziyatlar va muammoli holatlarni modellashtirish orqali hayotiy tajriba to‘plashga erishdi. Konstruktiv o‘yinlarda esa bolalar murakkab strukturalarni qurish, loyihalash jarayonini bosqichma-bosqich amalga oshirish, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini namoyon etdi. Didaktik o‘yinlar jarayonida bolalar matematik tushunchalar, tabiiy hodisalar, ijtimoiy normalar haqidagi bilimlarini qiziqarli va jonli shaklda mustahkamlashdi. Rivojlanish markazlarida yaratilgan boy o‘yin muhiti bolalarga turli materiallar, o‘yinchoqlar va vositalar bilan erkin tajriba o‘tkazish, o‘z tasavvurlarini amalga oshirish imkonini berdi. Bu esa bolalarning ijodiy tafakkuri, tasavvuri va muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyatlarining rivojlanishiga kuchli turtki bo‘ldi. Shuningdek, turli yoshdagi bolalar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir ham rivojlanish markazlarida faolroq kechdi, kattaroq bolalar kichikroqlariga yordam berish, o‘z tajribalarini ulashish orqali mas'uliyat va g‘amxo‘rlik his-tuyg‘ularini rivojlantirdi.

XULOSA. "Quvonch" variativ dasturi asosida rivojlanish markazlarida integratsiyalashgan ta’limiy faoliyatni takomillashtirish bo‘yicha olib borilgan tadqiqot natijalarining tahlili quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi. Birinchidan, integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashning samarali vositasi hisoblanadi va an'anaviy yondashuvlarga nisbatan sezilarli ustunliklarga ega. Tadqiqot davomida tajriba guruhlari tarbiyalanuvchilari kognitiv, ijtimoiy-emotsional, jismoniy va ijodiy rivojlanish ko‘rsatkichlarida o‘rtacha 16,2 foizga yuqori natijalar ko‘rsatdi, bu esa statistik jihatdan muhim farq hisoblanadi.

Ikkinchidan, rivojlanish markazlarining pedagogik jihatdan to‘g‘ri tashkil etilishi va ularni integratsiyalashgan ta’lim jarayoniga kiritilishi bolalar uchun qulay, rag‘batlantiruvchi va rivojlantiruvchi muhit yaratadi. Bolalar turli ta’lim sohalarida faoliyat yuritish, materiallar va vositalar bilan mustaqil tajriba o‘tkazish, o‘z qiziqishlari asosida o‘rganish yo‘nalishlarini tanlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa ularning ichki motivatsiyasini oshiradi, mustaqillik va mas'uliyat his-tuyg‘ularini rivojlantiradi.

Uchinchidan, variativ dasturlar maktabgacha ta’lim tashkilotlariga ta’lim jarayonini bolalarning individual xususiyatlari, mahalliy sharoitlar va madaniy kontekstga moslashtirilgan tarzda tashkil etish erkinligini beradi. "Quvonch" dasturi milliy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni muvaffaqiyatli

uyg‘unlashtiradi, bu esa uning O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida keng qo‘llanilishi uchun mustahkam asos yaratadi. Tadqiqot davomida turli viloyatlarda dasturning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uning moslashuvchanligi va universal ahamiyatini tasdiqladi.

To‘rtinchidan, integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi pedagoglarning kasbiy kompetentligiga yangicha talablar qo‘yadi. Pedagoglar nafaqat ma’lum bir ta’lim sohasida chuqur bilimga ega bo‘lishi, balki turli sohalar o‘rtasidagi aloqalarni ko‘ra bilishi, interdissiplinar mashg‘ulotlarni rejalashtirish va o‘tkazish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi lozim. Tadqiqot jarayonida pedagoglarning kasbiy rivojlanishi uchun maxsus o‘quv dasturlari ishlab chiqildi va ularning samaradorligi tasdiqlandi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: maktabgacha ta’lim tashkilotlarida "Quvonch" variativ dasturini keng miqyosda joriy etish va pedagoglarni integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi metodikasi bo‘yicha tizimli ravishda tayyorlash; har bir maktabgacha ta’lim tashkilotida bolalarning turli qobiliyatlarini rivojlantirish uchun zamonaviy didaktik materiallar bilan jihozlangan rivojlanish markazlarini tashkil etish; variativ dasturlarning samaradorligini muntazam monitoring qilish va pedagogik jarayonni doimiy takomillashtirish mexanizmlarini joriy etish; integratsiyalashgan ta’lim yondashuvi bo‘yicha ilmiy-amaliy tadqiqotlarni davom ettirish va xorijiy tajribalarni O‘zbekiston sharoitlariga moslashtirib qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganish zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Heckman, J.J. (2006) 'Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children', *Science*, 312(5782), pp. 1900-1902.
2. Shoemaker, B.J. (1989) 'Integrative education: a curriculum for the twenty-first century', *Oregon School Study Council Bulletin*, 33(2), pp. 1-46.
3. Nemensky, B.M. (2015) *Pedagogika iskusstva*. Moskva: Prosveshchenie.
4. UNESCO (2017) *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Paris: UNESCO.
5. Sharipov, Sh.S. va Yo‘ldoshev, J.G. (2019) 'Milliy qadriyatlar asosida maktabgacha ta’limni takomillashtirish', *Pedagogika*, 4, pp. 28-35.
6. Drake, S.M. and Burns, R.C. (2004) *Meeting standards through integrated curriculum*. Alexandria: ASCD.
7. Petrova, V.I. va Loginova, V.I. (2016) 'Integratsiya kak sredstvo organizatsii obrazovatel'nogo protsessa v DOU', *Doshkol'noe vospitanie*, 3, pp. 42-48.
8. Abdullayeva, M.N. (2020) 'Maktabgacha ta’limda integratsiyalashgan mashg‘ulotlar samaradorligi', *Ta’lim va rivojlanish*, 2(15), pp. 67-73.

9. Lillard, A.S. (2016) *Montessori: the science behind the genius*. 3rd edn. Oxford: Oxford University Press.

10. Kalinina, R.R. (2017) 'Razvivayushchaya predmetno-prostranstvennaya sreda v DOU', *Sovremennoe doshkol'noe obrazovanie*, 5, pp. 18-26.